

УДК 336.76+368

Косова Т. Д., Слободянюк О. В.**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ**

Фондовий ринок забезпечує рух капіталу шляхом обігу різноманітних видів цінних паперів та їх похідних. Саме через механізми фондового ринку формуються пропозиція і попит на інвестиційні ресурси, відбувається їх акумуляція та перерозподіл з метою економічного зростання. Важливим статистичним показником стану фондового ринку є капіталізація ринку акцій. Порівняно із країнами з розвинутою ринковою економікою рівень потужності розвитку фондового ринку України, показником якого є співвідношення частки капіталізації лістингових компаній до ВВП країни, є низьким. Український страховий ринок усе більше трансформується у світове страхове господарство й тому менеджменту та власникам страхових компаній варто переймати передовий світовий досвід управління компаніями й забезпечення їх платоспроможності [1, с. 139]. Одним з таких напрямів є управління капіталізацією страховиків з точки зору забезпечення фінансової надійності та зменшення ризиків, пов'язаних з їх діяльністю.

Питання управління капіталізацією страхових компаній досліджуються в працях багатьох учених. Супрун Н. В. висвітлено та проаналізовано підходи різних вчених щодо трактування поняття «капітал страхової організації», розглянуто структуру капіталу страховика, порядок і принципи його формування, а також завдання, які виконуються за допомогою управління капіталом [2, с. 134]. Сутність страхового капіталу розглядається з позицій мети й завдань створення та функціонування страхової компанії як фінансового інституту [3]. За результатами діагностики формування та функціонування капіталу страховиків у секторі страхування життя та накопичення, проведеної Білоус Н. М., виявлено певні невідповідності і негативні тенденції у капіталоутворенні [4, с. 168]. Розширення і якісне покращення процедур діагностики його процесів має стати запорукою покращення фінансового стану і стабільного економічного розвитку сфери страхування. Певною мірою можливості збільшення капіталізації страхових компаній пов'язано з розвитком фондового і страхового ринків, збільшенням інвестиційної привабливості страхової діяльності в цілому [5, с. 523].

Високо оцінюючи науковий доробок вказаних вище авторів, слід акцентувати увагу на відсутності робіт, в яких порушуються питання ідентифікації інституціональних особливостей капіталізації страхових компаній України на фондовому ринку.

Метою статті є кількісна оцінка емісії страховими компаніями цінних паперів, динаміки та концентрації їх капіталу для визначення інституціональних характеристик вітчизняного страхового ринку.

Управління капіталом страховика – це діяльність, спрямована на формування оптимального співвідношення власного й залученого капіталу, забезпечення ефективнішого використання власного капіталу, розміщення акумульованих страхових резервів із урахуванням принципів безпечності, прибутковості, ліквідності й диверсифікованості, результатом якої є підвищення ринкової вартості страхової компанії з дотриманням балансу інтересів усіх зацікавлених сторін – акціонерів, працівників страхової компанії, страхувальників, третіх осіб, майновим інтересам яких може бути заподіяна шкода, й держави [6, с. 109].

За підсумками 2014 р. емітентам, основними видами економічної діяльності яких були фінансова та страхова діяльність, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) зареєструвала випуск акцій у сумі 36,41 млрд грн, або 25,22 % загального випуску пайових цінних паперів, а також випуск облігацій у сумі 8,37 млрд грн, або 28,84% загального випуску боргових цінних паперів. На жаль, внесок у ці цифри страхових компаній

дуже малий, оскільки обсяг зареєстрованих ними випусків облігацій становив за роками: 2011 – 100,0 млн. грн., 2012 – 28,44 млн. грн., 2014 – 225,0 млн. грн. Загальна номінальна вартість цінних паперів страхових компаній, яка обліковується в депозитарній системі станом на 31.12.2014, становить 9,61 млрд грн, або 1,13% від загального обсягу, який становить 852,71 млрд грн. Емітентами цінних паперів, які зареєстровані на тимчасово окупованих територіях АР Крим, Донецької та Луганської областей, які протягом 2014 р. зареєстрували випуск акцій, є такі страхові компанії: Кримський страховий альянс (код ЄДРПОУ 30562259) у сумі 28000000,0 млн. грн., ПрАТ «Страхова компанія АСКО-Донбас Північний» (код ЄДРПОУ 13494943) у сумі 5215872,0 грн., ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА» (код ЄДРПОУ 13490997) у сумі 3000000,0 грн.

На рис. 1 наведено динаміку статутного капіталу страхових компаній України і активів, передбачених для розміщення страхових резервів.

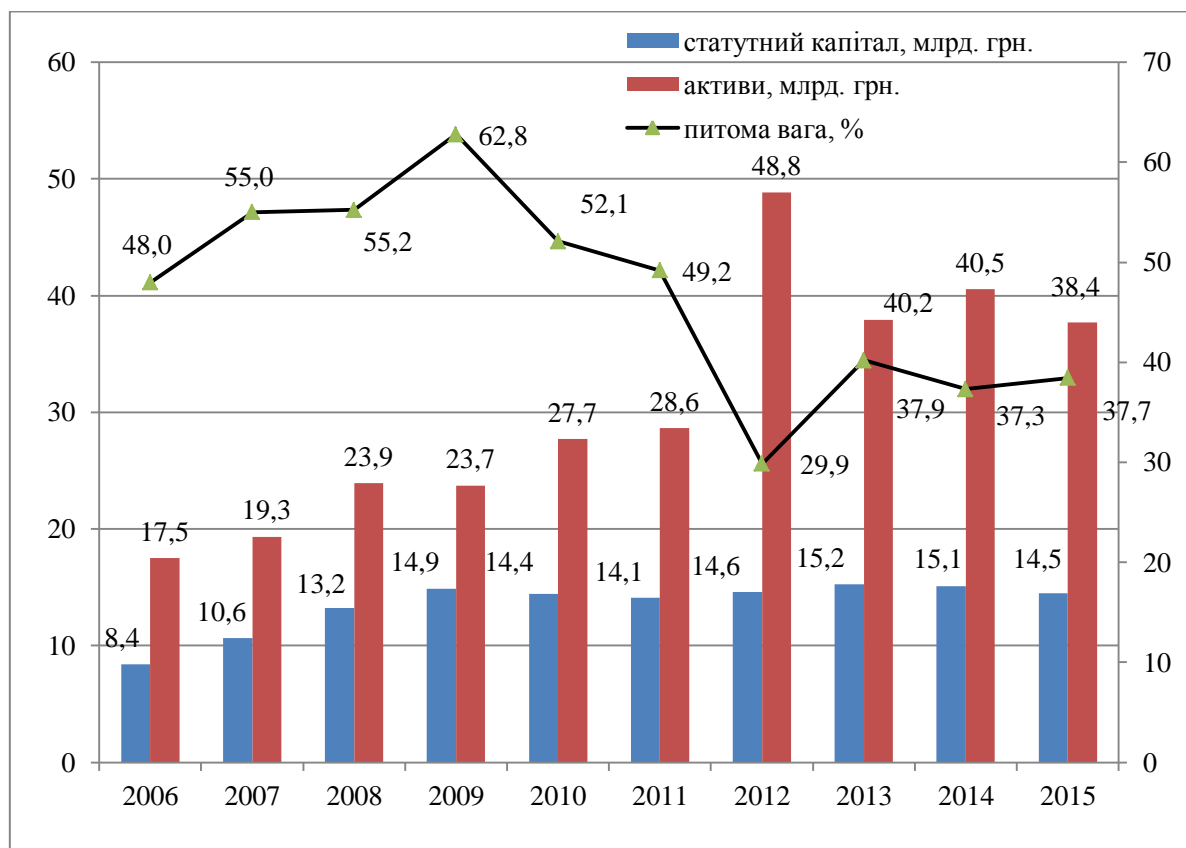

Рис. 1. Динаміка статутного капіталу страхових компаній України і активів, передбачених для розміщення страхових резервів (побудовано за даними [7]).

Протягом 2006–2009 рр. вартість статутного капіталу зросла із 8,4 млрд. грн. до 14,9 млрд. грн., а вартість активів – із 17,5 млрд. грн. до 23,7 млрд. грн. Перевищення темпів зростання вартості статутного капіталу порівняно з активами привело до збільшення питомої ваги капіталу в активах із 48,0% до 62,8%. У 2010–2012 рр. подальше інтенсивне зростання активів до 48,8 млрд. грн. відбувалося на фоні практично незмінного статутного капіталу, унаслідок чого його питома вага скоротилася до 29,9%. Скорочення активів протягом 2013–2015 рр. до 37,7 млрд. грн. є єдиним фактором, який обумовив зростання питомої ваги статутного капіталу до 37,7%.

Страхові компанії України суттєво різняться розміром власного капіталу. Статистичні характеристики розподілення страхових компаній України за розміром власного капіталу станом на 01.01.2016 р. наведено у табл. 1 і на рис. 2.

Таблиця 1

Статистичні характеристики розподілення страхових компаній України за розміром власного капіталу станом на 01.01.2016 р. (побудовано за даними [8])

Верхня межа інтервалу, млн. грн.	Кількість страхових компаній, од.		Процент спостережень, %	
	в інтервалі	кумулятивно	в інтервалі	кумулятивно
200	60	60	75,00	75,00
400	13	73	16,25	91,25
600	4	77	5,00	96,25
800	1	78	1,25	97,50
1000	0	78	0,00	97,50
1200	0	78	0,00	97,50
1400	1	79	1,25	98,75
1600	0	79	0,00	98,75
1800	0	79	0,00	98,75
2000	0	79	0,00	98,75
2200	1	80	1,25	100,00

Гістограма (Таблиця даних1 10v*80с)
Власний капітал = $80 \cdot 200 \cdot \text{normal}(x; 183,2179; 280,4929)$

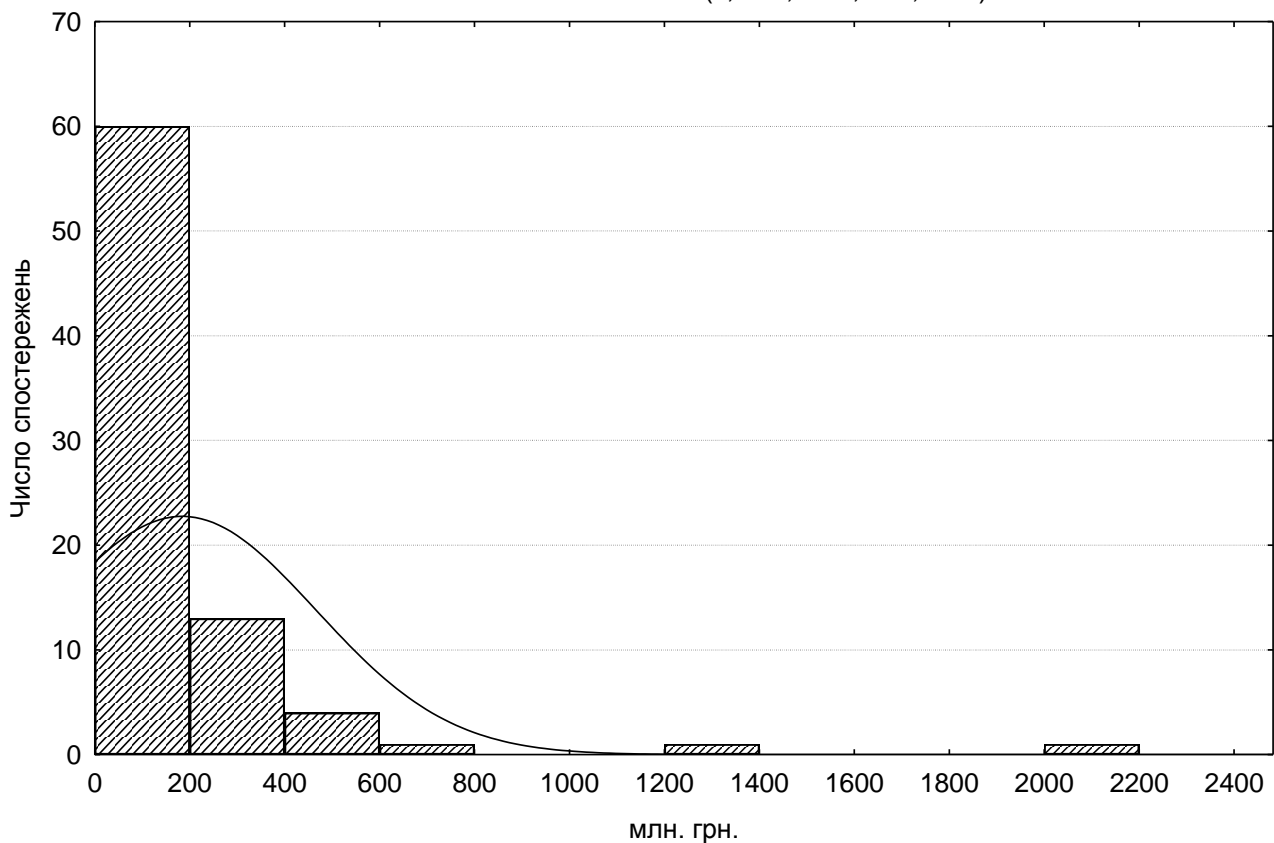

Рис. 2. Графічна візуалізація статистичного розподілення страхових компаній України за розміром власного капіталу станом на 01.01.2016 р. (побудовано за даними [8])

Графічна візуалізація свідчить про односторонній нормальний характер розподілення. Із досліджених 80 страхових компаній 60 із них (або 75% їх загальної кількості) мають власний капітал до 200 млн. грн., 13 із них (16,25%) – в інтервалі [200; 400] млн. грн., 4 із них (АХА, ІНГО Україна, Захід-Резерв, Провідна) – в інтервалі [400; 600] млн. грн. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка власного капіталу найбільших страхових компаній
України (побудовано за даними [9])

№ з/п	Назва страхової компанії	тис. грн.		Темп приросту, %
		01.01.2015	01.01.2016	
1	КРЕМІНЬ	2057935,7	2015831,5	-2,05
2	АЛЬЯНС	1348754,0	1321210,0	-2,04
3	ОМЕГА	800941,1	658613,9	-17,77
4	АХА СТРАХУВАННЯ	452074,0	545223,0	20,60
5	ІНГО УКРАЇНА	439313,0	536598,1	22,14
6	ЗАХІД-РЕЗЕРВ	419425,0	473426,0	12,88
7	ПРОВІДНА	324509,0	419348,0	29,23
8	МОТОР-ГАРАНТ	338031,0	381616,0	12,89
9	УНІКА	198227,0	360306,0	81,76
10	ДІМ СТРАХУВАННЯ	360539,0	354297,1	-1,73
11	ІНГОССТРАХ	282526,0	304458,0	7,76
12	СКАЙД	289297,0	284707,0	-1,59
13	UPSK	280846,5	281509,5	0,24
14	ТАС СГ	370786,0	276930,9	-25,31
15	УНІВЕРСАЛЬНА	242510,0	271074,0	11,78
16	ГАЛИЦЬКА	276304,0	268444,0	-2,84
17	ВУСО	276174,2	261647,3	-5,26
18	УТІСО	204770,0	223842,0	9,31
19	МЕГА – ГАРАНТ	211256,0	207577,0	-1,74
20	ТЕКОМ	193888,0	205244,0	5,86
Всього TOP 20		9368106,50	9651903,30	3,03
Разом 80 страхових компаній		14388443,4	14657431,6	1,87
Питома вага TOP 20 страхових компаній		65,11	65,85	

На кінець 2015 р. найбільшу суму власного капіталу мали такі страхові компанії: Кремінь (2015,8 млн. грн.), Альянс (1321,2 млн. грн.), Омега (658,6 млн. грн.). Ринок капіталу страхового ринку є висококонцентрованим. На 20 страхових компаній приходить більше 65% його загального обсягу. За 2015 рік власний капітал 80 страхових компаній зріс із

14388,4 млн. грн. до 14657,4 млн. грн., або на 1,87%. Найбільший приріст демонстрували такі страхові компанії: Уніка (81,76%), Провідна (29,23%), Інго Україна (22,14%), АХА (20,60%). Найбільше скорочення власного капіталу продемонстрували такі страхові компанії: ТАС СГ (-25,31%), Омега (-17,77%).

ВИСНОВКИ

1. Інституціональними особливостями страхових компаній України є низька емісійна активність на фондовому ринку України, що виявляється у відносно стабільному обсязі їх статутного капіталу протягом 2009–2015 рр.

2. Власний капітал страхових компаній має одностороннє нормальне розподілення, 3/4 страхових компаній мають його розмір менше ніж 200 млн. грн. При цьому 2/3 вартості капіталу страхового ринку сконцентровано у 20 страхових компаніях.

3. Порівняльна оцінка дозволила виявити невідповідність темпів росту активів, призначених для розміщення страхових резервів, динаміці статутного капіталу, що свідчить про його відносну недостатність.

4. Вітчизняний страховий ринок потребує капіталізації шляхом проведення страховими компаніями публічного розміщення цінних паперів на фондових майданчиках.

5. Перспективами подальших досліджень є удосконалення методичних підходів до визначення достатності власного капіталу страхової компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Супрун Н. В. Нові підходи до управління капіталом страхових компаній / Н. В. Супрун // *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. – 2011. – Вип. 7(1). – С. 138–144.
2. Добош Н. М. Основні принципи формування та управління капіталу страхових організацій / Н. М. Добош // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. – 2013. – № 767. – С. 132–140.
3. Чиж Л. М. Сутність, структура та функції страхового капіталу [Електронний ресурс] / Л. М. Чиж // *Економіка. Управління. Інновації*. – 2012. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_66
4. Білоус Н. М. Сучасні тенденції капіталотворення в секторі страхування життя та накопичення в Україні / Н. М. Білоус, Л. М. Коцан // *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. – 2013. – Вип. 19. – № 1. – С. 166–177.
5. Супрун Н. В. Оцінка процесу капіталізації українських страхових компаній [Електронний ресурс] / Н. В. Супрун // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. – 2011. – Вип. 18. – С. 519–528.
6. Нагайчук Н. Г. Управління капіталом страхової компанії / Н. Г. Нагайчук // *Фінанси України*. – 2008. – № 11. – С. 106–116.
7. «Ринок цінних паперів. Європейський вибір: нові можливості та зростання». Звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1434454281.pdf
8. Про стан страхового ринку України (2006 – 2015): огляди Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>
9. Собственный капитал. Рейтинг страховых компаний Украины за 12 месяцев 2015 г. [Електронний ресурс] / Журнал «Insurance Top». - Режим доступа: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife/15/12/2>

Стаття надійшла до редакції 10.09.2016 р.